

R e s p u b l i c a

Adolf Heyduk /1874/ : Jím slávské říše jádro v bujném kynu
je zničeno a carstvo vzešlo jiné,
v němž mráz a chlad a v jehož věčném stínu
říš mrzce zaprodaná lká a hyne
a darmo ducha ostří, sílu tuží,
dřív královnou, šla k služce do podruží.-

M n i c h o v s k á d o h o d a.

Připravil redaktor Svobodné Evropy Jan Fousek. Námětem mnichovské dohody na podkladě komunistických dokumentů. Blíží se osudné výročí o němž se píše a slouhou dobu bude psát. Jde o podepsání Mnichovské smlouvy o Československu bez zastupců Československa. Hlavní slogan všech komentářů u nás doma sdělovacích prostředků je znám. Vláda presidenta Beneše zradila, místo aby se opřela o lid a Sovětský svaz atd. Je to celá pravda? Na tuto otázku sáhneme do archivů jež poskytuje komunistická historie. Brožura "Mnichovská smlouva" pro potřebu zahraničních zájemců a redigoval ji profesor Václav Kramář, který byl v roce 1969 jmenován ředitelem českosl.-sovětského institutu a dá se tedy říci, že je prokonsolidovaným soudruhem. Poznámky k sovětsko-československým stykům ze září 1938, které vyšly v Československém historickém časopise v listopadu 1968 a které se opírají o archivy KSČ, ministerstva zahraničních věcí a také o vzpomínky Edénka Fierlingera - velvyslance v SSSR.

Začít můžeme ba vlastně musíme událostí jež měla pro vývoj mimořádnou důležitost - o Československo-sovětské smlouvě z 16. května 1935 bylo vydáno toto popudu presidenta Beneše i když také v intencích a ke spokojenosti Kremlu byla tato smlouva navázána pro společný zájem. Společnost národů se sídlem v Ženevě byla velmi těžkopádná. Účinnost a návaznost na francouzsko-sovětský pakt ve svých důsledcích říkal, že SSSR měl poskytnout Československu pomoc jen v případě, že tak učiní i Francie. Blížila se krize. Dne 2. září 1938 navštívil francouzský charge d'affaires v Moskvě pan Gajár tehdejšího sovětského ministra zahraničí Litvinova a podrobně ho konsultoval o postoji vlády. Pak referoval. Zdá se, že sovětské akce závisí na Francii, doplňující jaksi zkušenost učinil tehdejší velvyslanec v Moskvě Fierlinger a hlásil do Prahy, že Litvinov mu sdělil, že podle jeho rozumu nelze opomíjet aparát Společnosti národů. Dne 15. září 1938 referoval Fierlinger svému ministru zahraničí, že se dozvěděl o rozmluvě francouzského ministra zahraničí Bonetta a Litvinova. Bonett chtěl vědět zda se SSSR skutečně za nás angažuje. Sověty v ohledu vojenském žádají společný postup s Francií, aby se čelilo kampani některých kruhů, že Sověty vybízejí Evropu do války již se nakonec nezúčastní. O dva dny později 17. září 1938 sdělil Fierlinger do Prahy - došavadní postup SSSR budí dojem, že se Moskva schází za Společnost národů jež ve skutečném konfliktu jak se ukázalo vždy selhává. Sovětský režim hledá alibi v Ženevě. Jak viděla tehdejší situaci Československá vláda to tlumočil tehdejší ministr zahr. věcí Krofta ve svém projevu k novinářům dne 21. září 1938: "Je jisté, že by Rusko šlo až do Francie, kdyby ve Společnosti národů bylo odhlasováno a to většinou hlasů, že je Německo útočnickem. Ale za těchto okolností je to velmi pochybné, že by se to odhlasovalo. Ale obviňovat Sověty, že nás zradily to nemůžeme. Naopak by bylo velkou chybou, kdyby se říkalo, že jen Rusko by nás spasilo."

Zde bychom si mohli připomenout co podle archivu uloženého v Ústavu dějin KSČ pod číslem slohy 38, archivní jednotka 448 co asi rok po Mnichově řekl Fierlinger presidentu Benešovi: "Sovětský svaz musel brát ohledy na zájmy vlastního státu." Nemůžeme hodnotit tuto kritickou dobu aniž bychom dáli slovo tehdejšímu vůdci československých komunistů Klementu Gottwaldovi. Ve svém referátu z doby mnichovské krize dne 26.12.1938 vyhlásil: "Pokud by šlo o boj, mohli bychom přezkoušené 30. září 1938 bojovat, ale země by byla hned obsazena a zřejmě i fyzicky vyhlazena. Býval by to byl beznadějný boj. Když jsem se 30. září rozhodl, že jestliže všichni utečou i my ustoupíme vycházel jsem z toho hlediska, že touto kapitulací, tímto následkem kapitulace není ještě vše ztraceno. Toto Gottwaldovo stanovisko jež se připisuje jen t.zv. Mnichovanům je zachyceno v archivní jednotce 85 Ústavu dějin KSČ. Dříve než tam je k nalezení v Československém hi-

storickém časopise číslo 5 z roku 1968. Studie o československo-~~sovětských~~sovětských vztazích v září 1938 v níž je Gottwaldovo hodnocení situace kolem Mnichova kor-
ší tím, že po seznámení s fakty, že dosud známé dokumenty nepotvrzují očivid-
nou propagandistickou verzi, že Sovětský svaz v době Mnichova byl bez výhrad
ochoten pomoci Československu.

Situace v Č e s k o s l o v e n s k u .

/Článek vybraný z britského listu "Financial Times./

Odbourávání Dubčekových hospodářských reforem bylo právděno menší reklá-
nou. Centrální řízení a kontrola je nyní úplná. Nejchoulostivějším problémem
bylo odbourání modelu jež se vyvinul z poloviny 60 let. V Československu se po
povrchem udržovaly pověsti, že Husák plánuje zvýšení cen mnoha výrobků domácí
spotřeby a zvláště třeba také zvýšení ceny piva. Tyto pěstěti nabyly na inte-
sitě tak, že je vláda byla nucena dementovat. Hodně reklamy se dělalo s takov-
ni gesty vlády jako byla ~~amnestie~~ amnestie pro ~~x~~ exulanty. Do určité míry proběhla je-
stá skrytá liberalizace v oblasti jako je třeba cestování. Konsulární oddělen-
západních velvyslanectví v Praze referují nyní o značně zesíleném přílivu žá-
dostí o viza. Takové žádosti dávají jen lidé jimž bylo povoleno vyjet za hran-
ce. Nejde jen o skupinové zájezdy jež jsou tak říkajíc pod dohledem, ale rost-
í počet individuálních žadatelů. Patrné je také zvýšení životní úrovně v Česk-
slovensku a referuje se o tom jako o něčem mysteriozním. Vláda popírá, že by
si chtěla lidi kupovat za spotřební statky. S ironií se mluví o tom, že souča-
sná prosperita je výsledek investiční politiky z doby liberalizace.

Pavel K o h o u t o politických věznicích.

Spisovatel Pavel Kohout žádá, aby československé úřady dovolili vězně-
ným spisovatelům a jiným itelektuálům alespoň minimální styk s vnějším světem
Byl prý vždycky proti věznění řeckých komunistů a někdejšímu uvěznění americké
černošské komunistky Angely Davisové. Proto je třeba přihlédnout ke skutečno-
sti, že v Československu jsou věznění lidé jejichž názory se jen málo liší od
názorů Angely Davisové. Nelze se smířit s faktem, že v československých vězn-
cích jsou podmínky pro politické vězně horší než pro nepolitické. Pražskou
vládu vyzval, aby dala politickým vězňům možnost vzájemně se navštěvovat, psát
a být ve styku se světem prostřednictvím informačních prostředků jak to měla
i Angela Davisová. Zaznamenala stanice Svobodná Evropa.

Československá hospodářská kooperace se Západem.

Tuto poznámku připravil redaktor stanice Svobodná Evropa Josef Dub.

Podle sdělení dvou západních deníků "Frankfurter Allgemeine-Zeitung" a
München Merkur" převládá dojem, že Československo nemá zvláštní zájem na koo-
peraci se Západem. Srovnávali toto stanovisko s postupem především Rumunsko
a Maďarska. Obě tyto země připouští za jistých podmínek účast zahraničního ka-
pitálu ve své výrobě. Jelikož oba jmenované státy disponují lacinějšími prac-
silami než země záp. Evropy některé francouzské a britské firmy přemísťují do
nich výrobu pracovního polotovaru, ale i hotových výrobků. Jak oznámil před
dávem v době své návštěvy ve Vídni polský ministr zahraničí Wisniewski i po-
lská vláda má zájem o tento druh spolupráce. V Polsku se připravuje návrh zá-
kona jež umožní výrobní společenství výrobních ~~x~~ tuzemských a zahraničních f-
rem. Československo zaujímá prý odmítavé stanovisko i když dostalo ponuky vy-
rábět různé součástky a agregáty za spolupráce se zahraničními firmami.

Nezájem vldáních činitelů o ekonomickou spolupráci tohoto typu odůvod-
nili údajně především 4 argumenty jak vyšlo najevo při Brněnském strojírensk-
veletrhu : 1. Nedostatek pracovních sil v domácím průmyslu, proto nelze pře-
st na nové výrobky žádné pracovníky.

2. Na mnohá vedoucí hospodářská místa přišli po roce 1968 a po t-
normalizaci Československa noví, nezkušní ředitelé a toto je
ně neznámá oblast hospodářského podnikání.

3. Ministr Barčák zdůraznil, že Československo má především zájem
o t.zv. socialistickou dělbu práce mezi zeměmi K RVHP.

4. Podle názoru odpovědných pražských činitelů je možno si zajistit
přístup k nové západní technologii i nákupem zahranič. licencí

Tolik západoněmecké deníky "Frankfurter Allgemeine-Zeitung" a "München Merkur"

Uvedené argumenty nejsou stoprocentně upřimné. O t.zv. ~~XXXXXXXXXXXX~~ socialistickou dělbou práce mezi komunistickými zeměmi jako i o nákup patentů a licencí se usilují i Rumuni, Poláci a Maďaři, ale zakládají nebo chtějí zakládat přesto i smíšené firmy s kapitálovou účastí Západu. Ani poukaz na západní podnikatele, že chtějí využívat lacinější pracovní síly neobstojí. Pravdou je, že mnoho volných pracovních sil v socialistických zemích jsou jen málo kvalifikované. Československo dostalo atraktivní zakázky na úrovni jeho výroby na př. pro pražskou firmu Aritma, které vyrábí elektronkové aparátury do počítačů. Jak a kdy se prot zodpovědní činitelé ve federální vládě a úřadech rozhodnou navázat smlouvy o dělbě práce se západními zeměmi asi není v moci těchto úřadů a je to na škodu československého hospodářství.

Konference o bezpečnosti v Evropě.

Radio Svobodná Evropa hlásí : Místem, kde se nyní hledá dorozumění v Evropě je pochopitelně Ženeva, kde probíhá II. fáze konference o evropské bezpečnosti a spolupráci. Zatím se příliš nepokročilo, neboť namáhavá řešení procedurálních otázek znemožnilo dosud plnou práci všech podvýborů subkomise. Neznamená to však, že se v některých podvýborech nejednalo naplno. Náš dopisovatel v Ženevě poukázal ve zprávě, kterou nám poslal na houževnatou činnost podvýboru v němž jsou na přetřesu vojenské aspekty. Samozřejmě, že je třeba i tu usilovných jednání, aby se dospělo k závažným závěrům. O otázce svobodného pohybu lidí a informací to platí dvojnásobně. I když se ve středu dosáhlo kompromisu o procedurálním postupu, větší pokrok v této otázce zatím nevidět. K zlepšení ovzduší nepřispívá, že se znovu objevily útoky na nukleárního vědce a biologa za lidská práva v Sovětském svazu Sacharova, kterého se pokoušely diskreditovat ve středu moskevská "Pravda" i orgán francouzských komunistů "L'Humanité", kvůli jeho neujaněnému postoji k událostem v Chile.

Brežněv v Sofii.

Ministerský předseda Sovětského svazu Kosygin v projevu v Bělehradě zaujal stanovisko, že je nemožné vnucovat Sovětskému svazu na II. fázi konference o bezpečnosti v Evropě názory, které jsou jednostrannými výhodami pro Západ. "Washington Post" v tom shledává ozvěnu nedávného projevu gen.taj. Brežněva z jeho návštěvy v Bulharsku a považuje toto dvojí odmítnutí za odpověď na naléhání Západu na svobodnější výměnu lidí a informací.

K Brežněvovu projevu v Bulharsku se zatím vrátilo několik západních novin: "Washington Star News" napsaly, že jak budou otevřené napříště hranice Evropy tak daleko může jít uvolnění napětí, takže současný sovětský postoj je nerealistický. Tentýž list současně uznává, že v Brežněvově sofijském projevu lze najít drobné náznaky toho, že kremelský předák je realista, neboť jeho formulace o možnostech odlišných metod a jiného psychologického přístupu v nových podmínkách než v minulosti působí jako by byla adresována také stoupencům tvrdé linie ve vlastních řadách.

V předním britském deníku "Guardian" posuzují Brežněvův projev v Bulharsku jako potvrzení, že v sovětském vedení probíhá debata o zahraničně-politické linii a že Brežněv je vystaven stoupajícímu tlaku. Proto v Bulharsku podle názoru britského listu mluvil jako by ustupoval před konservativním tradičním křídlem, aniž se však vzdává svého základního postoje. "Guardian" napsal, že pod tlakem z debaty v sovětském vedení, Brežněv veřejně hledá kompromisní střední cestu. A v tom byl, soudí britský list, sovětský předák vždy obratný.

Brežněv nemluvil jen v Sofii, ale daleko důležitější projev měl v Taškentu. Potvrdil v něm, že letošního roku navrhl Sovětský svaz Číně uzavření paktu o neútočení. Což prezentoval jakožto důkaz upřimnosti svých myšlenek a zájmů. List "The Times" napsal, že Sovětský svaz věděl předem, že Čína považuje otázku hranic za nejdůležitější a má krajní nedůvěru k jakýmkoliv jiným sovětským návrhům. Čína nepřipisuje podle všeho sovětské nabídce žádný praktický význam a považuje tuto nabídku za pouhý propagační trik. Peking prý dal již před několika lety Moskvě vědět za jakých podmínek by jednal o této záležitosti. Čína se stále více snaží o svou permanentní připravenost a sovětské politice připisuje agresivní charakter.

Brežněv v Taškentu.

L. Brežněv potvrdil, že v červnu letošního roku navrhl Sovětský svaz Číně uzavření paktu o neútočení. Což prezentoval jako doklad upřímnosti svých myšlenek a záměrů. List "The Times" napsal, že Sovětský svaz věděl předem, že Čína považuje otázku hranic za nejdůležitější a má krajní nedůvěru k jakýmkoliv jiným sovětským návrhům. Čína nepřipisuje podle všeho sovětské nabídce žádný praktický význam a považuje tuto nabídku za pouhý propagační trik. Pečing prý dal již předtím několikrát Moskvě vědět za jakých podmínek by jednal o této záležitosti. Čína se stále více snaží o svou permanentní připravenost a sovětské politice přisuzuje agresivní charakter.

Kosygin v Jugoslávii.

O Kosyginových jednáních s jugoslávským min. předsedou Bijedičem oznámil bělehradský rozhlas, že byla vyčerpávající a probíhala v ovzduší přátelství a srdečnosti. Primární zasedání obou delegací jsou skončena. Jednání pokračuje v pracovních skupinách a k výměně názorů mezi oběma ministerskými předsedy je další příležitost za Kosyginovy návštěvy jugoslávských měst, přičemž Bijedič doprovází sovětského hosta. Ke Kosyginově schůzce s prezidentem Titem na ostrově Brioni dojde pravděpodobně ve čtvrtek. Otázka zda-li Kosyginova návštěva přispěje k vyřešení vnitřních problémů v jugoslávsko-sovětských styčích byla nadhozena již při oznámení data pobytu sovětského min. předsedy. Ale zatím tato otázka musí zůstat bez odpovědi. V poměrně obsáhlých zprávách jugoslávského rozhlasu se zdůrazňovaly náměty Kosyginových jednání s Bijedičem, ale nemluvílo se o detaily. Nejvíce se poukazovalo na to, že znovu bylo potvrzeno jug.-sovětské přátelství z r. 1955 ve kterých Sovětský svaz uznal právo Jugoslávie na vlastní cestu k socialismu. Bělehradský rozhlas použil formulaci, že v rozhovorech obou ministerských předsedů bylo konstatováno toto: "Rozdíl v názorech na jednotlivé otázky vyvěrají ze specifčnosti vnitřního vývoje a zvláštností mezinárodního postavení obou zemí. Nejsou však překážkou prohlubování všestranné spolupráce."

Ve středu navštívil Kosygin v průvodu Bijediče hlavní město jugoslávské Makedonie Skopje. Vzhledem k rozporům v makedonské otázce mezi Jugoslávií a Bulharskem se doposud špičkoví sovětské představitelé Skopje vyhýbali. Po zemětřesení před 10 lety se tam podíval Nikita Chruščov, ale to byly vyjímky okolnosti. Nyní jsou podle názoru londýnských "The Times" okolnosti takové, že si Sovětský svaz přeje, aby jugoslávsko-bulharské třenice v makedonské otázce skončily. Ovšem Kosyginův výlet do Skopje a celá Kosyginova návštěva má v podstatě kázalý vnější ráz. Tolik rozhlas "Svobodná Evropa".

Radio BBC k návštěvě Skopje poznamenává. Po zemětřesení bylo Skopje zničeno. Dnes to však je živé, moderní město s dvojnásobným počtem původního obyvatelstva. Rovněž je to ohnisko dlouho doutnajícího sporu Jugoslávie s Bulharskem t.zv. makedonský problém. Bulharsko až dosud neuznává separátní makedonský národ. Makedoncům se zdá, že Kosyginova návštěva je vítaným gestem na podporu jejich stanoviska. Předpokládá se, že náhlá návštěva generálního tajemníka KS Brežněva minulý týden v Sofii měla alespoň částečně uklidnit Bulhary. Nyní však místní kruhy prohlašují, že nemají v úmyslu jednat s Kosyginem o makedonské otázce. To zůstane vyhrazeno jugoslávské vládě a možnému prezidentu Titem. Pro Makedonce snad je významnější do jaké míry bude předseda Rady ministrů Kosygin ochoten podpořit sovětsko-jugoslávskou průmyslovou spolupráci. Loni byla uzavřena dohoda o sovětském úvěru Jugoslávii v hodnotě 540 milionů dolarů a o tomto úvěru se měla věnovat pro vysokou pec ocelárny ve Skopji. Avšak z různých důvodů poskytování úvěru nesplnilo očekávání. Předseda Rady ministrů Kosygin se zdá měl dobrou náladu a hned začal jednat s místními představiteli a továrníky. Zdá se, že jedním z hlavních cílů jeho jugoslávské návštěvy je možná vyjasnit ovzduší po poměrně ostré kritice různých stránek spolupráce s Sovětským svazem, která se objevila v jugoslávském tisku.

B e r l í n s k ý p r o b l é m .

Československý ministr zahraničí Janoupek se sešel na zasedání OSK v New Yorku s velitelem Schellem ministrem zahraničí Spolkové republiky. Západoněmecký ministr vnesl problém nově před, když dosavadní porady o navázání diplomatických styků ztroskotaly. Hlavní západoněmecké delegace ve spojení s národech odmítá, že se ministr Janoupek se Schellem z oficiálního rozhovoru. Dohoda o velvoci v Berlíně si vykládá základní německo-jánské Československo, a Polsko. Podle názoru Bonnu na západoněmecké vládě právo zastupovat občany i občanské společnosti ze západního Berlína. Naproti tomu Praha a Varšava uvádí, že právo západoněmecké vlády omezuje. Schůzka Schell a Olaszowski tento problém rovněž nevyřešila, ovšem bude se o ničem jednat dále a to 18. října ve Varšavě. Schell předtím řekl berlínskou záležitost také ministru Gromyko, ale Gromyko předstíral, že se problém netýká Sovětského svazu. Je to prvý vnitřní záležitost Československa a Polska.

Možhlas Svobodná Evropa dále oznamuje, že pokud jde o Berlín byly nyní diskuse přerušeny jednání návštěvy západoněmecké parlamentní delegace na sovětském ministerstvu zahraničí, kde hovořil ze Spolkové republiky přijel první náměstek ministra zahraničí Vesilij Kuznetsov. Otázka Berlína se bude nepohnutě dále skutovat i nadále a všeobecně se věří, že místem, kde je třeba hledět souhlas se západoněmeckou interpretací čtyřmocenské dohody je za daných okolností především Moskva.

G r o m y k o v O S N .

U mikrofonu Svobodné Evropy se hlásí Galibor Žák jako průvodce mezinárodním pořadem. Ve Valném shromáždění Spojených národů v New Yorku oslovil ve středu toto shromáždění také německý spolkový kancléř Brandt, který novořil o přejetí obou německých států do světové organizace.

Naše pozornost však teď platí projevu, který pronesl ve Valném shromáždění OSN sovětský ministr zahraničí Gromyko. Z New Yorku se hlásí Ludo uvorský. Ve tradici při otevření zasedání Valného shromáždění OSN, že zástupci vedoucích světových mocností pronesou své názory i konkrétní pracovní úkoly, které by mělo valné shromáždění pojmout do své debaty a rozhodování. Dr. Kissinger pronesl svůj projev v úterý, text jeho projevu byl okamžitě rozchytaný delegaty a zájemci. Sovětský ministr zahraničních věcí Andrej Gromyko byl mezi prvými, kteří novému ministru zahraničí k projevu blahopřáli. Ve středu oslovil valné shromáždění Gromyko.

Večer před projevem měl dlouhou poradu s Dr. Kissingerem, který mu opět podle diplomatických pravidel připomenul, že Nixonova smířlivá politika vůči Sovětskému svazu a k normalizování obchodních styků mezi oběma zeměmi, narážejí ve Spojených státech na rostoucí těžkosti v důsledku protestu amerických činitelů i všeobecné veřejnosti proti tomu jak Sovětský svaz zachází s domácí politicko-ideoologickou opozicí intelektuálů i s otázkou židovského občanství včetně toho které se žádalo o povolení k vyjetí do Izraele. Gromyko věnoval této otázce dlouhou a ostrou pasáž svého projevu ve Valném shromáždění, vyhránil: "Nikdo nemá být náchylný k pokušení, aby učil jiných jak si mají spravovat své domácí věci. Není tajemství, že se najdou takoví co by chtěli vnutit své domácí zvyky. Jenže domácí zvyky každého státu, jeho zákony o vnitřním zřízení vztahující se na práhu na kterém se musí cíti zastavit." Potom ve veřejné narážce na si tuaci doma Gromyko dodal: "Někteří lidé ze Západu si bez ostychu dovolují zahnovat chválou ty, kteří nemají právo hovořit za nikoho ať už úmyslně nebo z nerozvážnosti a jsou slepými nástroji v rukou těch jež jsou proti uvolnění mezinárodního napětí". Také Gromyko. Kde kdo si musel uvědomit jakou odezvu v volání tento výrok v americkém Kongresu a v americkém občanstvu. Kongres je skálopevně odhodlaný trvat na liberalizačních reformách v Sovětském svazu jako podmínce jakéhokoliv dalšího normalizování styků mezi oběma velmocemi či už jde o otázky obchodu, vývozních a dovozních poplatků nebo jiné. Americká veřejnost má právo občana na svobodu myšlení, projevu zajištěné zákonodárně, neboť tato jsou neodstranitelně vrozená práva každého člověka, Ústavou zabezpečená a nekonec i základnou na které stojí Organizace Spojených národů, před kterou ministr Gromyko hovořil.

Druhá část Gromykového projevu vyvolala v amerických sdělovacích předcích největší zájem na Gromykovův návrh, aby pětka vedoucích světových mocností stálých čelní bezpečnostní rady, snížila svůj vojenský rozpočet a také etřené fondy věnovala na podporu vývojových nemajetných národů. Sověti přešli už tento návrh dvakrát. Poprvé v roce 1958 a který valné shromáždění hnutí váním zamítlo a podruhé v roce 1962, kdy se o něm vůbec nehlasovalo. Z dosud dní mezinárodní reakce na půdě Spojených národů zaznamenáváme tyto ohlasy:

Ani Spojené státy ani Čína se k návrhu nevyjádřili oficiálně. Američtí západní diplomaté se soukromě ptali jakým způsobem by Sovětský svaz mohl poskytnout spolehlivé informace o tom jaký je vojenský rozpočet Sovětského svazu a Čína. Dr. Kissinger k tomu řekl, že Gromykovův návrh stojí za úvahu, ale musí se považovat v celkových souvislostech. Čínští diplomaté označili návrh za vyslovený podvod. Považují ho prý za pokus podlomit postavení Pekingů u zemí a vlád tohoto světa. Kanadský ministr zahraničních věcí se vyjádřil v zásadě za plán snížení vojenských rozpočtů na pomoc rozvojovým zemím. Pochyboval však, že mezi těmito dvěma akcemi existuje platný obecný souvis. Návrh na omezení vojenského rozpočtu vedoucích mocností světa a dobrovolné obmezení zbrojení ostatních členů států přijaly s uspokojením ty země, které by jeho uskutečněním finanční ziskali.

B r a n d t o lidských právech.

Referuje z rozháasu Svobodná Evropa Jan Fousek. Brandt hovořil v New Yorku na škole zřízené pro německé vystěhovalce. Tato škola vzpomíná 40. výročí založení a vzniku v r. 1933, kdy se v Německu dostal k moci nacismus a stala se intelektuální exilovou německou univerzitou, soustřeďující intelektuály hlavně židovského původu, kteří odešli z Německa.

Pojem exil, řekl Willy Brandt by měl zůstat varováním na něž by nikdo nemělo být zapomenuto. Intelektuální svoboda ve světě není ještě zabezpečena. Duch svobody a demokracie je stále ještě zaháněn do exilu v mnoha částech světa. Nebyl všude zlomen útlak, ne všude kapitulovala censura.

Pokud jde o zkušenost z minulosti na jiném místě svého projevu Willy Brandt konstatoval: "Německo cítí ještě dnes ztrátu mužů jako byli Albert Einstein, Thomas Mann, a Bertholt Brecht, ztrátu židovského elementu ve své společnosti. Historie může a má být pramenem poučení pro budoucí rozhodování o osudu vlastní země a národa". Tolik z projevu západoněmeckého kancléře Willyho Brandta.

Agrese proti vlastním občanům a jejich základním právům šla rukou v ruce s agresí proti cizím zemím, zvláště v první řadě proti sousedům. Po roce 1933 přišel s odstupem času, dá se říci zákonitě i konec září 1938 jež byl ve světle Mnichovské dohody. Dvě demokratické země velmoci tenkrát kapitulovali před Hitlerovými hrozbami, obětovali mravní princip a s ním i ohrožené Československo.

Ohlas chillského převratu.

Radio Svobodná Evropa hlásí. Jedny rakouské noviny viděly příznaky jakési kolektivní hysterie v reakci části světa na události v Chile. To může být přehnané, nedá se však popřít, že vojenský puč proti vládě Salvadora Allendeho zaměstnal mnoho lidí, více než tomu bývá při jiných převratech v tomto světě.

V Africe bylo na př. v letech šedesátých vojskem sesazených 12 demokraticky zvolených vlád a ani jednou se proti tomu nezdvihla bouře protestu. Mnohdy se dokonce uvítalo jak vojenské vlády nahradili civilní kabinetů. S tím parlamentní demokracie prý v Africe zkalma. A jelikož je armáda v rozvojových zemích většinou jediným fungujícím tělesem třeba jí být ještě vděčná jak se chce státi stabilizačním faktorem. Je samozřejmé, že Latinská Amerika se nedá přirovnávat k Africe a Asii, kde v uplynulých letech došlo k celé řadě případů vojenských zásahů do politického vedení státu a přitom nešli demonstranti nikde do ulic. Tak byl Pakistan více než 10 let spravovaný vojskem. V Indonésii, Thajsku, Barmě, Kambodži a ve Vietnamu ještě dnes vládne vojsko. Na Filipínách, Tajvaně a ~~Korei~~ Korei jsou polovojenské režimy u moci.

"Süd Deutsche-Zietung" píše, že Latinská Amerika má dlouhou tradici státních převratů, kdy se vlády zmocňuje vojsko a spíše je zajímavé, že proti vojenským vládám, které si dají t.zv. pokrokový náter nikdo nevyslovuje žádné námítky, na př. peruánskou vojenskou juntou, která se považuje za levice.

ještě nikdo neproklel za to, že sesadila demokraticky zvoleného prezidenta. Vojstvo v Bolívii se dobromyslně hledělo, když na čele vlády stál generál sym-
tizující zřejmě s levicí. Takže vlády jiného zaměření se opovrzhlivě označují
reakční a osočují se. Naopak Brazílie nebo Paraguay, které uplatňují protik-
unistický kurs a částečně i Uruguay by neměli ipři uskutečňování sociálních
forem žádné šance k označení za pokrokové. Dále západoněmecký deník konstatu-
je existence vojenských vlád v jiných zemích a obdobích nemůže ospravedlnit
stup chilské armády. Je jen zajímavé, že prudká reakce na konec Allendeho a
ho vlády Lidového frontu stojí v divném protikladu k podobným událostem v ma-
nulosti. Zřejmě tu platí na posouzení situace v Chile osobité hledisko.

"Frankfurter Allgemeine-Zeitung" si klade otázku jaké to jsou měřítka a
píše: Říká se, že chilský příklad měl formu jakéhosi vzoru pro celou Latinskou
ameriku. Allende se prý pokusil zavést v Chile socialismus s lidskou tváří. Pr-
erušení tohoto pokusu je prý proto takové osudné, že zničilo víru mnohých lidí
v možnost zlepšit společenské poměry demokratickými prostředky. Tito lidé se
nyní stanou stoupenci násilí. Kdyby tomu tak bylo musel by se člověk skutečně
dívat na vojenský puč v Chile jiným pohledem než na předcházející státní přev-
raty. Nyní se však objevují vřelké pochybnosti zda Allende byl doopravdy kve-
ký demokratický reformátor za jakého ho rádi považovali jeho stoupenci v Chile
a jinde. V hospodářských otázkách jednal převážně záporně a jedny chilské nov-
ny to výstižně nazvaly "socialismus nedostatků". A politicky dohnal Chile až
katastrofě, neboť stoupenci a odpůrci prezidenta si vzájemně chystali skočit
krk, kdyby nezakročilo vojsko. Závěrem německý deník "Frankfurter Allgemeine
Zeitung" píše, že když Allende nastoupil k moci zajisté nebylo jeho cílem, aby
Chile zavedl kubánské poměry, ovšem vývoj který probíhal tam katastrofálně sm-
řoval.

Poměry v Chile dodalý nový rozměr debatě mezi Francouzi, kteří odmítají
věřit tvrzení komunistů, že budou spolehlivou ústavní stranou ve vládě a ry-
le dospěli k názoru, že tak jako v Chile by marxistický experiment asi skončí
násilnostmi a katastrofou. Vůdce socialistické strany Francie Francois Mitter-
nd rovněž rychle vysvětlil, že se nedají dělat skutečné pararely mezi tím co
stalo v hospodářských a vojenských podmínkách jaké existují v Chile a situaci
ve státech jako Francie s rozvinutým hospodářstvím a demokratickými instituce
které by měly být zárukou proti procesu jakým byl sesazen nebohý prezident Al-
ende. Vůdce KS Francie Georges Marchet se očividně obává, že prý francouzský
občan si bude myslet, že jedinou možností jak přerušit Allendův marxistický e-
periment bylo zanechání ústavních metod.

Kultura v M a ě a r s k u.

Z rádia Svobodná Evropa hlásí Ján Smrečan.

I Kadárův režim má konflikt se svými intelektuály. Podle zpráv některých
informačních agentur, se před soudem v Budapešti odpovídá po pěti letech opět
jeden spisovatel, příslušník mladé literární generace 28 letý Miklos Harasty.
Přestupek - podněcování proti socialistickému režimu. Harasty dal do oběhu na-
černo svoji knihu "Akordová práce". Popisuje svoje zážitky jako bývalý dělník
při běžícím páse. Kniha totáž nenašla porozumění u úřední censury. Znehodnocu-
je prý práci dělnické třídy. Proti procesu s Harastym protestovala organizace
Amnesty International, Svaz italských spisovatelů v dopise m Svazu spisovatel-
v Maďarsku. Protest uveřejnil i římský prokomunistický deník "Paese sera". Or-
gán italských komunistů "Un manifesto" napsal nedávno dlouhý článek o Harastym.
Už jako 18-letý student stal se známý revolučními básněmi. Zapořil se do své-
lné akce solidarity s Vietnamem a demonstroval před americkým velvyslanectvím.
Dostal se do sporu s úřední mládežnickou organizací. Označila ho za disidenta
a maoistu. Harasty nejen psal, ale i překládal a uveřejňoval protestní revolu-
ní básně. Vyloučili ho z university, dávali pod policejní dozor. Za svoji úda-
nou konspirační maoistickou činnost se dostal až před soud. Harasty hlásá svol-
du diskuse mezi stoupenci různých směrů. Útočí na Kadárův režim a tvrdí, že
ní rozdílů mezi postavením dělníků za kapitalismu a socialismu. Zakázali mu ve-
řejně publikovat, Harasty však pokračoval v činnosti mezi mládeží. Vystupoval
dále s revolučními básněmi mezi studenty, kteří stejně smýšlejí. Po vylou-
čení z university pracoval jako specializovaný dělník v různých továrnách. Ko-
yž odmítl se podřítit podmínkám policejního dozoru, zavřeli ho. Ve vězení zač-
hledavku. Na zákrok filosofa Györgi Lukáče zrušili nad ním policejní dozor.
Minulý rok napsal pro vydavatelství "Nekbetek" hrst reportáží o podmínkách za-
jakých dnes pracují maďarští dělníci. Nazval ji "Akordová práce".

Historický kalendář.

Radio Svobodná Evropa.

26. září 1968, dnes před 5 lety opravdňovala moskevská "Pravda" intervenci v Československu t.zv. vyššími zájmy socialistické společnosti. Sovětský oficiální orgán argumentoval, že t.zv. třídní právo je nadřazeno abstraktně c. pané svrchovanosti a doslova napsal, že svrchovanost žádné socialistické země nemůže být nadřazena zájmům světového socialistického systému. Svět pojmenoval tyto argumenty doktrinou o omezené svrchovanosti jednotlivých socialistických zemí.

Rovněž 26. září napsala bělehradská "Politika". V československém politickém životě se pocituje, že jedno téma převyšuje všechny ostatní. Všude na všech stupních se vyzdvihuje jednota, jednota lidu a strany, jednota lidu a vedení, jednotaž v lidu a ve vedení. V dne citovaného výroku bělehradské "Politiky" z 26.9.1968 nazvala bělehradská "Borba" novým symbolem bezpříkladné jednoty československého lidu s prvním tajemníkem KSČ Alexandrem Dubčekem.

Téhož 26.9.1968 napsal východoberlínský list "Berliner Zeitung" o rozpadu národní jednoty v Československu. Současně odsoudil východoněmecký stranický orgán "Neues Deutschland" heslo českosl. jednoty - "Jsme s vámi, buďte s námi", jako nebezpečný projev netřídního postoje.

26.9.1969 tedyž jen o rok později byla v Československu uzavřena další kapitola pohnutého vývoje. Plénum KSČ zrušilo tehdy stranické usnesení z července a srpna předcházejícího roku. Odvolala bývalého prvního tajemníka Dubčka z funkce členu předsednictva strany. Vyloučilo z ÚV Josefa Smrkovského, Marii Měsíčkovou, Milana Hubla, Zbyňka Vokrouhlického, Zdeňka Mlynáře, prof. Jiřího Hájka a řadu kandidátů Františka Vlasáka. Schválilo četné až t.zv. dobrovolné resignace. Václava Prchlíka, Václava Slavíka, Alfréda Černého a zbavilo je i členství v straně. Komunistickým poslancům bylo současně uloženo odvolat Dubčka s Smrkovského z jejich parlamentních funkcí.

26.9.1964 začala návštěva presidenta a prvního tajemníka KSČ Antonína Novotného v Jugoslávii. Tak tento politik dokázal upravit svůj poměr k Josefu Bruti-Titovi, kterého tehdyž vyznamenal řádem Bílého lva I. stupně se zlatým řetězem.

26.9.1963 uveřejnila KS Číny třešší část odpovědi na sovětský otevřený dopis. Tato část argumentovala především proti jugoslávskému revizionismu, ale v skutečnosti šlo o útok proti politice Sovětského svazu.

26.9.1958 probíhala v Českoslovesnku kampaň na podporu politických požadavků Pekingů. V rámci této kampaň vyjádřil tehdejší předseda Národního shromáždění Fierlinger dnes před 15 lety obdiv nad úspěchy lidové Číny a jmenovitě nad tím, že její hospodářský rozvoj značně posiluje její obranné prostředky.

26.9.1938 pronesl v Berlínském sportovním paláci nacistický diktátor Hitler svůj projev na adresu Československa. Při tom tvrdil, že československé požadavky je jeho posledním územním požadavkem v Evropě. Jenžem nebyl, což si pak svět definitivně uvědomil až v příštím roce.

Americký skladatel Georg Gershwin, který se narodil 26.9.1898 žilí dnes před 75 lety v Brooklynu se nedožil ani svých 40 narozenin. Nejvíce proslul p žíváním prvků a ohlasů jazzové huďby. Nejvíce ho proslavila jazzová opera z černošského života "Porgy and Bess".